

Kronik, *Information*, 22. januar 2009

Er dansk reelt et truet sprog?

Robert Phillipson

Danske politikere taler nu om behovet for lovgivning for at sikre det danske sprogs anvendelse på de højere læreanstalter. Men fremtiden for dansk burde ses i lyset af en europæisk strategi til fordel for flersproglighed.

EU's undervisningsministre har den 21. november 2008 vedtaget en resolution om emnet. Danmark er hermed forpligtet til at sætte turbo på området. Men hvordan kan det ske, når sprogpolitik er et forsømt område med mange krisetegn?

Danmarks Pædagogiske Universitet (tidligere Lærerhøjskolen) har ikke længere stillinger i fagene engelsk, fransk, eller tysk. Den forskningsbaserede faglige udvikling af fremmedsprog i Folkeskolen er gået i stå.

På professionshøjskoler (tidligere seminarier) er der så få fransk hold, at det bliver vanskeligt fremover at beholde fransk som fag i Folkeskolen.

Antallet af tyskstuderende på landets højere læreanstalter er påfaldende lavt, selv om kendskab til det store naboland Tyskland altid har været vigtig for Danmark og landet udgør det største danske eksportmarked.

Gymnasiereformen betyder at antallet af elever med et tredje fremmedsprog er styrtdykket fra 41% til 6%. Sproglærerforeninger taler om en sproglig dødsspiral.

De danske universiteter udbyder flere og flere studieprogrammer på engelsk. Det forventes således at et stigende antal universitetslærere kan undervise lige så effektivt på engelsk som på dansk. Men næsten ingen får efteruddannelse til dette optimistiske formål, og der mangler en kvalitetssikring på institutionerne.

Dansk erhvervsliv erkender at mange medarbejders beherskelse af engelsk er utilstrækkelig. Det fører til uigennemtænkte forslag om at gøre engelsk til undervisningssprog i Folkeskolen – uden forudgående afklaring af pædagogiske kvalitetskrav og konsekvenser.

Forskningsresultaterne fra flere europæiske lande og Nordamerika viser at der er gode erfaringer med flersproget undervisning, men en række forudsætninger skal være på plads for at den skal lykkes. Indvandrer- og flygtningesprog bliver negligeret.

Minoritetssprog glemmes

En rapport fra Dokumentations- og rådgivningscenter om racediskrimination, *Danmark har ondt i modersmålet. En kortlægning af kommunernes modersmålsundervisning i skoleåret 2007/08* viser at regeringens etsprogs politik har ført til at kun 7% 'tosprogede' børn modtager modersmålsundervisning i 2007/8, hvorimod 42% fik det i 2002.

Politikken implementeres på trods af al international viden om betydningen af modersmålet for kognitiv, social, og uddannelsesmæssig udvikling. Det sker på trods af at Bertel Haarder i 2006 med sin underskrift på Deklarationen om Nordisk Sprogpolitik forpligtede Danmark til at arbejde for at realisere et mål om at alle med lovlig bopæl i Danmark kan 'bevare og udvikle deres modersmål og deres nationale minoritetssprog'.

Deklarationen indeholder en række glimrende anbefalinger, men er ikke fulgt op. Der mangler en national strategi for kompetence i arabisk, farsi, kinesisk, kurdisk, tyrkisk, samt andre sprog.

Dansk glemmes i EU

Tolkene i EU systemet er bekymret over hvor lidt det danske sprog bliver anvendt i EU's institutioner, ved møder og forhandlinger.

Sverige gør brug af tolkning seks gange mere end Danmark i EU. Hvis danskere fravælger brugen af dansk om komplicerede emner, ud fra en misforstået tro på at danskere klarer sig glimrende på engelsk – hvilket tolkene samstemmende siger er forkert – hvorfor skal udenlandske tolke så gøre sig den umage at tilegne sig dansk?

Vi risikerer af egen drift at få dansk til at forsvinde som fulgyldigt EU sprog inden for de næste par årtier.

Manglen på tolkeuddannelser og en national certificering af tolke til de mange sprog som retsvæsenet, sundhedssektoren og det sociale system har brug for betyder at Danmark bruger underkvalificerede tolke. Dårlig tolkning - og der cirkulerer masser af rædselshistorier - er uetisk, uprofessionel, og påvirker i værste fald retssikkerheden eller en patients liv.

Der har været megen omtale af 'domænetab'. Hermed menes at dansk på en række fagområder taber terræn til engelsk og er ved at forsvinde som videnskabsprog.

Det kan der være en risiko for på visse fagområder, men de få undersøgelser af problemernes omfang er mangelfulde og har været overfortolkede. De danske universiteter har forpligtelser overfor både dansk og 'internationale' sprog, og burde implementere strategier for at sikre begge dele.

Danmark har ganske enkelt for få kompetente forskere i flersproglighed, sprogpædagogik, og sprogplanlægning.

Det er nemt at nedlægge eller undergrave fag, f.eks. italiensk og russisk for nylig på CBS, hvorimod det tager årtier at opbygge fagligt stærke og inspirerende forsknings- og undervisningsmiljøer. Den nuværende mangel på indsats er i skærende kontrast med det officielle Danmarks retorik om uddannelser i verdensklasse. Det er helt ude af trit med globaliseringens krav at Danmark blot ser til mens kommunikative og kulturelle kompetencer forsvinder.

Der er udarbejdet to rapporter om det danske sprogs tilstand, begge tilvejebragt af Kulturministeren (*Sprog på Spil* i 2003, og *Sprog til Tiden* i 2008). Begge indeholder anbefalinger hvis formål er at styrke dansk.

Der er også foregået en del ministeriel planlægning og evaluering inden for afgrænsede fremmedsprogsmæssige områder. Men krisen har fået lov at udvikle sig. Markedskræfterne har haft

frit spil, hvilket betyder at engelsk styrkes på bekostning af alle andre fremmedsprog, og at dansk styrkes på bekostning af minoritetssprog.

Sprog - en investering

Der sker faktisk en masse spændende sprogpoltiske tiltag i europæisk regi og i nabolandene. Danmark deltager sjældent i de europæiske fora hvor sprogpoltiske og sprogpædagogiske udfordringer behandles, og erfaringer med nyskabelser udveksles.

Det gælder både i Europarådets regi og i EU Kommissionens Generaldirektorat for Uddannelse og Kultur.

En rapport om Kommissionens *Aktionsplan til Styrkelse af Sprogindlæring og Flersprogethed 2004-2006* beskriver erfaringer fra 22 EU lande samt Norge. Danmark er totalt fraværende.

Da Kommissæren for Flersprogethed, Leonard Orban, besøgte Danmark i februar 2008 gjorde han den danske regering opmærksom på, at dansk passivitet på det sproglige område var slående.

Når ansvaret for delasppekterne af sprogpoltikken hører under forskellige ministerier (Undervisnings-, Videnskabs-, Kultur-, Udenrigsministerium), mangler der er en helhedskoordinering og langtidspanlægning som kan sikre at de nødvendige kompetencer er til stede i fremtiden. Danmark mangler en velkvalificeret infrastruktur af forskere og af ansatte i ministerierne med dybere kendskab til sprogpoltiske problemstillinger og til erfaringer i andre lande.

En konference på CBS, *Fremmedsprog til fremtiden, Sprogpoltiske udfordringer for Danmark*, i december 2007 førte til udgivelsen af en rapport som er sendt til mange interessenter, herunder alle medlemmer af Folketingets undervisningsudvalg og forskningsudvalg.

Rapporten indeholder 19 anbefalinger. Blandt disse er en landsplanlægning af sprogpoltik, en sikring af dansk som fuldt gyldigt EU sprog, implementering af internationalt indgåede forpligtelser, og uddannelsen af tolke og oversættere med kompetence på mindst to fremmedsprog.

En effektiv sprogpoltik kræver langt mere handling end blot vedtagelse af en lov om dansk som hovedsprog i Danmark.

Der er behov for en løbende dialog mellem politikere, ministerier, undervisningsinstitutioner, og brugere. Der skal forskes i parallelsproglighed, domænetab, sprogpoltik nationalt og internationalt, og sprogtestning.

Dybest set er der behov for en holdningsændring til den sproglige diversitet, en erkendelse – i erhvervslivet, i uddannelsessystemet, i medierne, og i det politiske liv – af at det er tvingende nødvendigt at sikre at der fremover er danskere med forskellige flerkulturelle og flersproglige kompetencer.

Det vil kræve ressourcer, både økonomiske og menneskelige, men er en sikker investering.

Robert Phillipson er professor på CBS, Institut for Internationale Sprogstudier og Vidensteknologi. I dag holder han sin fratrædelsesforelæsning 'There is something rotten in the state of Denmark in language policy'.